

**2012 YILI BİTERKEN
TÜRKİYE TARIMI VE
HAYVANCILIĞI**

Türkiye 62 milyar dolarlık tarımsal hasılası ile dünyanın yedinci büyük tarım ülkesidir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, Türkiye fındık, kayısı, incir, kiraz, vişne, ayva ve haşhaş tohumu olmak üzere yedi ürünün üretiminde dünya sıralamasında başı çekerken, toplam 6 üründe ikinci, 8 üründe ise üçüncü yer sırada yer almaktadır.

Türkiye domatesinde aralarında bulunduğu 6 üründe dünya dördüncüsü, şeker pancarı, çay, patlıcan, böğürtlen, keçiboynuzu, zeytin ve vanilyadan oluşan yedi üründe dünya beşincisi; üzüm, kuru soğan, şeftali ve aspir üretiminde ise altıncı sıradadır.

Türkiye'de 2011 yılında yıllık büyüme oranı yüzde 8.5 olarak gerçekleşmiş, 2011'de tarım sektöründe büyüme ise yüzde 5.2 ile son 5 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Türkiye ekonomisi bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 3,5 ikinci çeyreğinde yüzde 2,9 olmak üzere 2012 yılının ilk altı ayında yüzde 3.1 büyürken, tarım sektöründeki büyüme yüzde 4.2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bu rakamlar 2012 yılında ekonominin büyüme oranı yarıdan fazla düşerken tarım sektörünün bu düşüşten daha az etkilendiğini ve ekonominin genelinin üzerinde bir büyüme oranını sağladığını göstermektedir. Bu kuşkusuz olumlu ve tarım sektörünün ekonomi içindeki olumlu rolünü ortaya koyan bir gelişmedir.

Ancak gerek Türkiye ekonomisinin geneli, gerekse tarım sektörü açısından bakıldığında, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da mevcut büyüme rakamlarının yüksek oranlı borçlanmaya dayalı olduğu gözlenmektedir.

Borçlanma

Tarım işletmeleri açısından bakıldığında banka kredi borçları, enerji borçları, Tarım Kredi borçları, ve kredi kartı borçlarının artmaya devam etmektedir. 2011 yılı içinde Torba Yasa kapsamında çiftçinin Ziraat Bankası'na olan borçları yeniden yapılandırılmıştır. Borçlara, Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği tarafından çeşitli ödeme kolaylıkları sağlanmıştır. Nitekim, elektrik borçlarında yeniden yapılandırmaya gidilmiştir. Bu önlemlerle 1.5 milyar TL civarında borç faizi silinmiş, ayrıca 60 ilde tabii afetlere maruz kalan çiftçilerin, Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri'ne olan borçları 1 yıl süreyle ertelenmiştir.

Buna rağmen borç sorununun çözülemediği, banka kredi kartları ve elektrik borçlarının ise daha ciddi bir hal aldığı görülmektedir. Örneğin sulama abonelerinin 21 elektrik dağıtım şirketine ana para toplam borcu yaklaşık 2.1 milyar TL, faiz tutarı ise 1,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Çiftçilerin Ziraat Bankası ve tarım kredi kooperatiflerine olan borçları 2012 yılı itibariyle 22 milyar 300 milyon liraya yükselmiş, 10 yıl öncesine göre 42 kat artmıştır. Çiftçinin bankalara olan kredi borcu ise geçen yıl sonu itibariyle 32 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Bu durumda akla hemen Őu soru gelmektedir:

Madem ekonominin ve tarım sektörünün durumu iyi o zaman neden çiftçilerin borcu artmaktadır?

Acaba çiftçiler kazançları iyi olduğu halde borçlarını ödemekten kaçınmakta mıdır?..

Sorun, çiftçilerimizin borçlarını ödemek istememesi değildir. Nitekim, tarım kredisi borç ödemelerinde geri dönüş yüzde 99 oranındadır. Geri dönüş oranı bu kadar yüksek olduğu halde borcun sürekli artmasının nedeni büyük ölçüde borcun borçla ödenmesidir. Çiftçilerimizin sürekli borçlanmak zorunda kalmalarının nedeni ise, üretim faaliyeti sonunda çoğu zaman yaptıkları yatırımın ve harcadıkları emeği n karşılığını alamamalarıdır.

Rakamlara bir göz attığımızda bu tabloyu daha açık görebiliriz:

2012 yılında girdi fiyatlarındaki artış şöyledir:

Gübre Fiyatları

<u>Yıl (Ton/TL)</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>artış %</u>
Amonyum Sülfat	540	760	40.7
Üre	850	1310	54.1
DAP	1430	1520	6.2

Mazot Fiyatları

<u>2011 (Kasım)</u>	<u>2012</u>	<u>artış %</u>
3.80 TL/Litre	4.27 TL/Litre	12

TÜİK rakamlarına göre, 2012 yılında on iki aylık ortalama endeksinde Tarım sektörü üretici fiyatlarındaki artış ise yüzde 7,85 oranında olmuştur. Görüldüđu gibi en temel girdiler olan gübrede mazot da tarımsal üretici fiyatlarının çok üzerinde bir artış gerçekleşmiştir.

Hayvancılığın durumu

Hayvancılık açısından bakıldığında da benzer bir olumsuz tablo ile karşılaşılmaktadır:

Bu olumsuz tablonun en başta gelen etkeni üç yıl süren et ithalatı politikasıdır. Bu politika sonucu üç yılda doğrudan 3 milyar dolar kaynağı dışarı gönderilmiştir. Bu ithalat nedeniyle yerli besicilerin uğradığı zarar ise 5 milyar lira olarak tahmin edilmektedir.

Son üç yılda hayvancılığa verilen destek de 5 milyar civarındadır. Türkiye'de tarıma ayrılan destekleme bütçesinden hayvancılığa ayrılan payın son yıllarda yükseldiği bir gerçektir. Ancak hayvancılığa aktarılan fonun diğer tarım kesimlerinden kesildiği de bir gerçektir. Bu dönemde hayvancılık kredilerindeki artış da hayvancılıktaki kan kaybını bir ölçüde hafifletmiştir.

Bu destekler sayesinde son iki yıldır, ithalatın yarattığı olumsuz ortama rağmen hayvan sayısı ve verim oranında bir artış sağlanmıştır. Rakamların da gösterdiği gibi besicilerimiz ve hayvancılıkla uğraşan üreticilerimiz en küçük imkanları değerlendirerek üretimi sürdürme konusunda direnmekte ve başarılar elde etmektedirler.

TÜİK rakamlarına göre 2008 yılında büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre yüzde 1,58 azalarak, 10 milyon 946 bin 239'a düşmüş büyükbaş hayvanlardan sığır sayısı yüzde 1,60 azalarak 10 milyon 859 bin 942 baş olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılından başlayarak desteklerin artması nedeniyle bir önceki yıllara kıyaslandığında büyükbaş hayvan sayısı yüzde 6 artarak 11 milyona, küçükbaş hayvan sayısı ise yüzde 9 artarak koyun 23 milyon keçi 6 milyona yükselmiştir.

2011 yılı rakamlarına göre artış devam ederek büyükbaş hayvan sayısı yüzde 9 artışla 12 milyon 484 bin, koyun sayısı 25 milyon 31 bin, keçi sayısı 7 milyon 277 bin olmuştur.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verdiği rakamlara göre büyükbaş hayvan sayısı son 10 yılda yüzde 25 artmıştır. Bu durum, yukarıda belirttiğimiz önlemler alındığı ve kararlı bir biçimde uygulandığı takdirde ülkemizdeki et açığının kapatılabileceğini göstermektedir. Ancak bu önlemler gerçekleştirilemezse geçtiğimiz yıllarda DPT tarafından yapılan bir projeksiyona göre 2015 yılında ülkemizde 170 bin ton civarında bir et açığı oluşacaktır.

Verimlilik

Türkiye'de hayvan verimliliğinde bir artış olduğunu bilinen bir gerçektir. Ancak bu artış gelişmiş ülkelerle aramızdaki farkı kapatmaktan şu an için uzaktır.

Türkiye'deki işletmelerin yüzde 72'sinde 1-4 baş hayvan bulunmaktadır.. Bu durum verimliliği olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO'nun 2004 yılı verilerine göre, AB ülkelerinde ortalama karkas verimi 278,2 kg, koyun ve kuzu karkas verimi 14,8 kg seviyesindedir. Türkiye'de ise sığır ve dana karkas verimi 180 kg, koyun ve kuzu karkas verimi 18 kg. civarındadır.

DSYBM 2010 yılı kayıtlarına göre ülkemizde 1.8 milyon baş sığır kesilmektedir. Ortalama karkas et verimi 217 kg'dir. Karkas verimliliğindeki artışta en önemli unsur kültür ırklarının geliştirilmesidir.

Genellikle kültür ırklarının yetiştirildiği 150 bin soy kütüklü işletmede ortalama inek sayısı 11 baş, ortalama sığır sayısı 24 baştır. Soy kütüklü işletmelerde 1.7 milyon baş inek, ön soy kütüklü işletmelerde 2.0 milyon baş inek olmak üzere modern diyebileceğimiz bu işletmelerde toplam 3.7 milyon baş kasaplık sığır bulunmaktadır.

Süt inekçiliğinde ise durum şöyledir:

Ülkemizde 4.3 milyon baş civarında süt ineği vardır. Bunların 1 milyon 627 bine yakını kültür ırkıdır. Bunlardan 6 milyon 309 bin ton süt alınmaktadır. Süt verimi inek başına 3.880 kg'dir. Ayrıca ülkemizde, 1 milyon 787 bin baş melez, 950 bin civarında da yerli ırk süt ineği vardır. Melezlerde süt verimi inek başına 2.720 kg. yerlilerde ise 1.320 kg'dir. Yani bir melez inek yerli ineğin iki katı, bir kültür ırkı ise üç katı süt vermektedir

Hayvan kaçakçılığı

Türkiye'de hayvancılığın geliştirilmesi için önlemler düşünülürken son aylarda ülkemizin Doğu ve Güneydoğu sınırlarından yapılan hayvan kaçakçılığında görülen olağanüstü artış bu çabaları baltalayacak bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bölgelerdeki üreticiler bir önceki yıl 500-600 liraya satabildiği koyunu bugün 300-350 liraya satamamaktadır. Geçen yıl 10-11 liradan satılan canlı hayvanın kilosu, şu anda 6-7 liraya alıcı bulamamaktadır. Özellikle Şanlıurfa ve Gaziantep civarında stoklanmış hayvanlar çeşitli yollarla kaçak olarak diğer bölgelere aktarılmaya çalışılmaktadır.

Ancak bu hayvanlar küpesiz ve sağlık belgesiz olduğundan en azından bir bölümü ele geçirilmektedir. Kaçak hayvanları aklamak için artırılan çabalara karşı resmi makamlar küpe işini sıkmaya çalıştığı zaman bu gerçek üreticinin de mağdur olmasına yol açmaktadır.

Bölgede hayvanını değerine satamayan üreticiler, kayıtdışı hayvanını başka bölgelere aktarmaya çalıştığı zaman bir de bu açıdan zarara uğramaktadır. Bu durum, 2012 yılı içinde hayvancılık açısından en olumsuz etkenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır; gerekli önlemler alınmadığı takdirde önümüzdeki yıl için durum daha da kötüleşecektir.

Yem fiyatları

Hayvancılıkta en önemli girdi yemdir. Bir süt ineğinin günlük ortalama yem maliyeti 10 TL civarındadır. Ancak bu yıl samanın kilosu yüzde 400 oranında artmıştır. Bu miktar ayda 45 lira, kesim dönemi olan 10'uncu aya kadar da 450 lira olarak hesaplanmaktadır.

Oysa geçen yıl besicinin saman ihtiyacı için hayvan başına yaptığı masraf 100 lira civarındaydı. Ortalama 4 bin liraya satılan bir hayvan için yapılan 450 liralık saman harcaması yüzde 8'lik ek bir maliyet anlamına gelmektedir. Saman yalnızca bu sorunun bir parçasıdır. Yine yoncanın geçen yıl 35-40 kuruş olan kilogram fiyatı bu yıl 65-70 kuruşa yükselmiştir.

Hayvancılıkta asıl sorun yem açığının kapatılmasıdır. Türkiye'de 12 milyon tonu çayır mera, 18,3 milyon tonu yem bitkileri ekilişleri, 13,3 milyon tonu silaj yapımı, 5 milyon tonu bahçe içi otlak, 10 milyon tonu da sap, saman, anız artıkları olmak üzere 58,6 milyon ton kaba yem üretilmektedir. Ülkenin yıllık 57 milyon ton kaba yem ihtiyacı dikkate alındığında, kaba yem açığı yokmuş gibi görünmektedir. Oysa, sap, saman, anız artıkları ile bahçe içi otlaklarının kaliteli kaba yem olarak değerlendirmemek gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında yem açığı 13-14 milyon ton olarak tahmin edilmektedir.

Bitkisel tarımda üretim rakamları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) rakamlarına göre 2012 yılının ilk tahmininde bir önceki yıla göre tahıllarda yüzde 5,2 oranında azalış, sebzelerde yüzde 1,4 ve meyvelerde yüzde 6,4 oranında artış olacağı hesaplanmıştır. 2012 yılında üretim miktarlarının yaklaşık olarak tahıl ürünlerinde 33,4 milyon ton, sebzelerde 27,9 milyon ton ve meyvelerde 18,3 milyon ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bir önceki yıla göre buğday üretiminin yüzde 7,8 oranında azalarak 20,1 milyon ton, arpa üretiminin yüzde 6,6 oranında azalarak 7,1 milyon ton, çeltik üretiminin yüzde 2,2 oranında azalarak 880 bin ton olması beklenirken, dane mısır üretiminin yüzde 9,5 oranında artarak yaklaşık 4,6 milyon ton olması öngörülmektedir.

Bilindiği gibi, Türkiye'nin buğday ihtiyacı 18 milyon ton civarındadır. Bu açıdan bu yıl da bir üretim açığı söz konusu değildir. Ancak buğdayda en önemli sorun kalite sorunudur. Kalite sorunu nedeniyle ülkemiz önemli ölçüde buğday ithalatı yapmaktadır. Türkiye son 5 yılda buğday ithalatı için 5.2 milyar dolar ödeme yaparken, un ihracatından ancak 3.1 milyar dolar gelir elde edebilmiştir. Başka bir deyişle açık 2.1 milyar dolar olmuştur.

Baklagillerin önemli ürünlerinden nohutta yüzde 9,7, kırmızı mercimekte yüzde 7,9 oranında artış beklenmektedir. Yumru bitkilerden patatesin yüzde 3,9 oranında artış göstererek yaklaşık 4,8 milyon ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Yağlı tohumlardan ayçiçeği üretiminin yüzde 2,6 oranında artarak yaklaşık 1,4 milyon ton olması öngörülmektedir.

Pamuk ve şekerpancarı üretiminde ise bir gerileme söz konusudur. Kütlü pamuk üretimi yüzde 10,9 oranında azalarak 2,3 milyon ton, şeker pancarı üretimi yüzde 2,3 oranında azalarak 15,8 milyon ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Yaş çay üretiminin yüzde 2,5 oranında azalarak 1,2 milyon ton civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu durumun ülkemizde büyük bir sorun haline alan çay kaçakçılığını artıracığı kuşkusuzdur. İşin ilginç yanı Türkiye kuru çay üretimi bakımından dünyada 5'inci sırada yer almaktadır.

Çayda en önemli iki girdi kimyasal gübre ve insan emeğidir. Kimyasal gübreye geçen yıl yüzde 60 oranında zam gelmiştir. Yaş çay alım fiyatında bu yıl yapılan artış ise yüzde 10'dur. Bu durumda üretimin azalması ve kaçakçılığın artması beklenen bir sonuçtur. Nitekim yıllara göre rakamlara baktığımızda 2011 yılında yakalanan kaçak çay miktarının bir önceki yılın neredeyse iki katı olduğu görülmektedir. Bu rakamın 2012 yılı sonu itibariyle daha da yüksek olacağı açıktır.

Meyve sebze durumu

TÜİK tarafından açıklanan tahmini rakamlara göre, 2012 yılında sebze ürünleri üretim miktarı bir önceki yıla göre yüzde 1,4 oranında artarak yaklaşık 27,9 milyon ton olması beklenmektedir. 2012 yılının ilk tahmininde meyve ürünlerinin üretim miktarının da bir önceki yıla göre yüzde 6,4 oranında artarak yaklaşık 18,3 milyon ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece 2012 meyve sebze üretiminin 46.2 milyon ton olması öngörülmektedir.

Meyveler içinde önemli ürünlerin üretim miktarlarına bakıldığında 2012 yılında bir önceki yıla göre, elmada yüzde 9,8, kayısıda yüzde 16,9, erikte yüzde 10,5, kirazda yüzde 9,6 ve zeytinde yüzde 8,6 oranında artış tahmin edilmektedir.

Turunçgil meyvelerden mandalinada yüzde 2 oranında artış, limonda ise %3,9 oranında azalış beklenmektedir.

Sert kabuklu meyvelerden fındıkta %53,5, Antep fıstığında %33,9 oranında artış beklenmektedir.

İhracat

Türkiye'de 2011 yılında 4 milyon 71 bin 195 ton meyve sebze ihracatı gerçekleştirmiştir. Başka bir deyişle meyve sebze üretimimizin yaklaşık yüzde 10'unu ihraç etmiştir. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında ise hiçte küçümsenmeyecek bir artış gerçekleştirmiştir. Aynı yıl ihracat karşılığında 4 milyar 979 milyon dolar ihracat geliri sağlanmıştır.

2012 yılı Eylül ayı itibariyle kesin olmayan rakamlara göre, ihracatımız 2 milyon 409 bin 180 tondur. İhracat karşılığında elde ettiğimiz ihracat geliri ise 3 milyar dolara yakındır. (2 milyar 949 milyon 316 bin dolar).

Meyve sebze ihracatımızın en büyük bölümü, üçte birine yakın bir bölümü Rusya Federasyonuna yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Irak ve Suudi Arabistan başta olmak üzere Ortadoğu ülkelerine önemli bir oranda ihracat gerçekleştirilmektedir. Ancak bu ihracatın büyük bölümü Suriye üzerinden yapılmaktadır. Her ne kadar Suriye'nin ihracatımızdaki yeri çok önemli değilse de, yaşanan olayların ardından Suriye sınırının meyve sebze nakliyesinde esas araç olan TIR trafiğine kapanması Ortadoğu kanalının önemli ölçüde tıkanması anlamına gelmektedir. Bu yola alternatif olarak Mısır ve İsrail üzerinden Ro-Ro seferleri ile ihracat yapmak hem maliyetleri artırması hem de nakliye süresini uzatması açısından dayanıksız ürünler olan sebze meyve ürünleri için uygun görülmemektedir.

Son gelişmeler üzerine Rusya Federasyonu ve Irak ile ilişkilerin gerginleşmesi de ihracatımızın geliştirilmesi açısından endişe verici bir faktör olarak görünmektedir. Bu nedenlerle, meyve sebze ihracatında geçen seneki rakamların tutturulmasının bile bir başarı olacağı görülmektedir.

İthalat

2011 yılında sebze meyve ithalatımız 912 bin 539 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu ithalat karşılığında 761 milyon 764 bin dolar kaynak harcamıştır. Bu yılın Eylül ayı itibariyle elde edilen geçici ithalat rakamlarına göre ithalatımız 413 bin 624 tondur. İthalat karşılığı harcadığımız kaynak ise 477 milyon 625 bin dolardır.

Bu rakamlar ithalat miktarının düştüğü ve ithalata daha az kaynak harcadığımız anlamına gelmektedir. Bu olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Aslında rakamlar analiz edildiğinde, ithalat rakamının daha aşağılara çekilebileceğini göstermektedir. Bunun için ülkemizde bol bol yetiştirilen bir çok ürünün dışarıdan ithalini engelleyecek yöntemler geliştirilmesi yeterli olacaktır. Bunu için de ülkemiz için üretim açığı olmayan ürünlerde ithalatın bir şekilde engellenmesi gerekmektedir.

Nitekim, ülkemizde de üretim açığı bir yana önemli ölçüde ihraç ettiğimiz bir çok ürün halen dışarıdan ithal edilmektedir.

2012 yılı ithalat kalemlerine baktığımızda; Çin'den fasulye, İtalya'dan ıspanak, ABD'den fındık, Güney Afrika'dan satsuma mandalina, Şili'den sofralık üzüm, İran'dan karpuz, İtalya ve Şili'den elma, Kosta Rika'dan kavun, İtalya'dan kuru üzüm, Türkmenistan'dan portakal, Arjantin'den limon, Bulgaristan'dan nar, Çin'den kayısı ve kuru sarmısak, İran'dan kuru kayısı, yine İran'dan lahanaya ve İspanya'dan marul ithal ettiğimizi görülmektedir..

Üretim açığını bir kenara, fındık gibi dünyada bir numara olduğumuz bir üründe bile ithalat yapılmaktadır. Kaldı ki, üretim açığımız olduğu için ithalat yaptığımız bir çok üründe de küçük bir destekle bu açığı kapatmak mümkündür. Ülkemizdeki iklim ve ürün çeşitliliği bu olanağı bize sağlamaktadır. Bunun gerekli olan tek şey üreticiye destek olmaktır.

Tarımsal destekler

Ülkemizde 2012 yılında tarıma 7,5 milyar lira destek verilmiştir. 2013 yılının bütçesinde çiftçiye ayrılan destek miktarı ise 9 milyar lira olarak belirlenmiştir. Bu yüzde 20'lik bir artış anlamına gelmektedir. Bu artış geçmiş yıllarla kıyaslandığında olumlu olsa da Türkiye'de tarıma verilen desteğin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bir örnek vermek gerekirse, buğday üreticisinin dekara yaptığı mazot harcaması 56 TL'dir. Buna karşılık mazot desteği olarak aldığı prim 4 TL'dir. Yani destek yapılan masrafın sadece yüzde 7'sini karşılamaktadır.

Ülkemiz tarımında yılda 3.5 milyar ton mazot kullanılmaktadır. Bu mazotun ÖTV ve KDV'si yaklaşık 9 milyar TL tutmaktadır. Başka bir deyişle, bütçeden tarıma destek olarak bu yıl ayrılacak olan 9 milyar TL'nin tamamı önümüzdeki yıl çiftçinin ödediği mazot parasından alınan ÖTV ve KDV olarak geri alınacaktır. Bu durumda gerçek bir destekten söz etmek mümkün değildir.

Türkiye tarımının en büyük sorunu girdileri ucuzlatarak ya da sübvans ederek ürün maliyetlerini düşürmek, destekleri artırarak tarıma destek olmak ve üreticiyi dış rekabetten korumaktır.

Bunlar yapıldığı takdirde Türkiye bugün tarımda sağladığı başarılarla çok daha fazlasını ekleyecek güçtedir.